

6. Podzástavní hypotekář má nejprve právo své k platnosti přivésti oproti zřizovateli podzástavního práva, a nemá tedy přímého práva žalobního na dlužníka hypotekárního, poněvadž s tímto nevstoupil v přímý poměr obligační (rozh. ze dne 23. července 1878 č. 7494, sb. 7080). Důsledně může si dáti dlužník podzástavní poznamenati svoji žalobu jedině při zastavené pohledávce hypotekární (rozh. ze dne 24. února 1874 č. 1599 sb. 5281, rep. nál. č. 68).

7. Byl-li výmaz nějakého práva pouze zaznamenán, mohou sice práva podzástavní ve příčině tohoto práva býti zapsána, avšak právní jich trvání závisí na tom, bude li záznam výmazu spraven čili nic. Spraven-li záznam, vymazati sluší při zápisu spravení zároveň všechna podzástavní práva, poněvadž věřitel podzástavní nemůže dojíti více práva, než-li dobytí mohl důvěruje v knihy veřejné a poněvadž z veřejných knih poznati musil, že při vydobytí práva podzástavního zaznamenán byl výmaz původního práva; musí tedy on nésti další právní následky (§ 50 kn. ř.).

Pohledávky.

I. Pojem.

Pohledávka jest právo jedné osoby (věřitele) na plnění osoby druhé (dlužníka) předpokládaje, že na plnění tomto má první (věřitel) majetkoprávní nebo jinaký rozumný zájem. Pohledávky náležejí ku věcem movitým i tehdy, jsou-li zjištěny na statku nemovitém (§§ 289 a 299 o. o. z.). Předmětem pohledávky může tedy býti plnění jisté věci, konání nebo i pouhé opomenutí dlužníkovu, avšak nic nedovoleného nebo nemožného. Předmět plnění musí míti pro věřitele hodnotu majetkovou; co se nedá peněžítým plněním nahraditi, nemůže býti též dluhováno.

II. Druhy.

1. Pohledávky směřují buď k pozitivnímu plnění (dání, konání) nebo jinakému chování se — opomenutí.

2. Pohledávky mají za předmět buď plnění individuálně určité, nebo jen dle druhu určené; první nesou se ku odevzdání věci individuálně určené nebo k jinému určitému plnění, druhé odnášejí se ku plnění věci toliko dle druhu určené.

3. Zvláštní kategorii tvoří pohledávky alternativné. (viz. čl. Obligace alternativné).

4. Dělitelné a nedělitelné pohledávky liší se dle toho, je-li plnění dělitelným či nedělitelným. Dělitelným jest plnění peněžité nebo plnění jiné kvantitativní zastupitelných věcí, jakož i odevzdání dělitelné věci, dále ona jednání (práce), která lze rozložit v částečné úkony mající přiměřenou cenu k celku; nedělitelným jest plnění směřující ku provedení celistvého díla (smlouva námezdní o dílo, locatio, conductio operis) a konečně nedělitelným jest i každé opomenutí. Sporno jest, obsahuje-li dělitelné plnění závazek zjednati někomu dělitelného práva, jako vlastnictví, práva požívacího (usufruktu), zástavního práva na věci nedělitelné. Pro kladný náhled uvádí se, že možným jest zde plnění částečné ku př. vtělením vlastnictví ku ideálnímu dílu usedlosti. Rozlišování pohledávek v dělitelné a nedělitelné jest proto důležité, že dělitelná pohledávka může částečným plněním částečně zaniknouti (§ 1415 o. o. z.), kdežto nedělitelná pohledávka nikoli; dále proto, že při více věřitelích nebo dlužnících rozpadá se dělitelná obligace ve více samostatných obligací o dílčích pohle-

dávkách věřitelů nebo dílčím plnění dlužníků, kdežto nedělitelná obligace nikoli (§§ 889, 890 o. o. z.).

5. Pohledávky, jichž předmětem jest jediné plnění, a pohledávky mající za předmět dávky se opětuující (ku př. renty), kteréžto dávky podléhají zvláštnímu promlčení.

6. Pohledávky dočasné a trvalé; tyto jsou řidšími jsouce předmětem držby a tedy i ochrany držby (poměry nájemní).

7. Hlavní a vedlejší pohledávky; tyto směřují k vedlejšímu plnění (úrok, soudní náklady).

8. Žalovatelné pohledávky a nežalovatelné. Nežalovatelnými jsou pohledávky z dovolených her a sázek, nebyla-li smluvená cena složena (§§ 1271 a 1272 o. o. z.), dále pohledávky promlčené. Byl-li však zapraven dluh ze sázky nebo ze hry nebo dluh promlčený, nelze zaplacenou sumu žádati na zpět (§ 1432 o. o. z.).

9. Pohledávky přítomné (již jsoucí) a budoucí pohledávky t. j., které teprve příště vzniknou; i pro tyto možno již napřed zřídití právo zástavní (§ 1101 o. o. z. a §§ 14 a 53 zák. knih.).

10. Výminečné a bezvýminečné pohledávky; výminečné pohledávky mohou se sice též zjistiti právem zástavním, avšak sporno jest, hodí-li se pro knihovní záznam, jelikož jich právní trvání nebylo by lze ve sporu spravovacím prokázati.

11. Absolutně privilegované, privilegované a neprivilegované pohledávky; privilegované mají přednost před pohledávkami, které s nimi konkurují (pořad pohledávek v konkursu, §§ 43—48 konk. ř., § 150 o. o. z.). Absolutně privilegované mají přednost i před pohledávkami zástavou pojištěnými, jako ku př. poplatky z převodu majetku.

12. Pohledávky hypotekární a prosté podle toho, jsou-li zjištěny hypotekou čili nic.

13. Likvidní a illikvidní pohledávky; likvidní jsou ty, jichž právní jsoucnost dlužník uznává, kdežto illikvidní, jež dlužník neuznává, popírá.

14. Vzájemné pohledávky. Kdežto pohledávka vůbec značí právo věřitelovo na plnění se strany dlužníka, rozumí se vzájemnou pohledávkou stejné právo dlužníka vůči věřiteli.

III. Vznik pohledávek.

Pohledávka vzniká buďto z poměru smluvního (ex contractu) nebo z deliktu (činu trestného, ex delicto). Obligace z činů trestných jsou pak různé a blíží se některé z nich poměru smluvnímu jsouce posuzovány dle téže zásady jako obligace smluvní. Protož nazvány byly v právu římském obligationes quasi ex contractu (kvasikontrakty). O obligaci smluvní viz čl. »Smlouvy«. O obligacích z deliktu pojednává obč. zákoník v 30. hlavě a sice v §§ 1295—1301 a § 1320 a násl. Viz čl. Náhrada škody.

IV. Postoupení pohledávek (viz čl. Postup).

V. Odevzdání pohledávek.

§ 427 o. o. z. stanoví vůbec, že odevzdání dlužných pohledávek děje se znamením (symbolické odevzdání) tím způsobem, že předává vlastník nabyvateli listiny vlastnické právo prokazující. Jde nyní o to, které listiny postačí ku postoupení resp. odevzdání pohledávky. Zde sluší různiti pohledávky, při nichž dlužní úpis zní na majitele (doručitele) a pohledávky na určité jméno znějící. O prvních platí, že odevzdáním dlužního úpisu

postoupí se i pohledávka a není více potřebí dalšího důkazu (§ 1393 o. o. z. a nál. ze dne 18. února 1880 č. 1004 sb. 7862 a ze dne 22. března 1877 č. 11097 sb. 6420). Při pohledávkách na určité jméno znějících nestačí však nikterak odevzdání listiny samo o sobě k tomu, aby se postoupení pohledávky dokázalo, nýbrž musí býti nadto dokázáno, že o postoupení byla učiněna smlouva. Tento důkaz provede se zpravidla odevzdáním listiny postupní. Rozhod. ze dne 11. ledna 1873 č. 624 sb. 563 žádá ku skutečnému převodu listinné pohledávky vedle odevzdání úpisu dlužního též odevzdání listiny postupní. Rozhodnutí toto však přehlédlo, že postup (cesse) se může státi písemně i ústně a že ústní cesse nabývá plné účinnosti právní, jakmile cesse byla dlužníku oznámena (§ 1396 o. o. z.). Nelze proto vytknouti jako všeobecnou zásadu, že k postoupení pohledávky nějaké nevyhnutelným bylo by ve všech případech odevzdání listiny postupní. Při písemné cessi stačí pak odevzdání listiny postupní samotné a netřeba odevzdávati jinakých listin ku pohledávce se vztahujících (rozhodn. ze dne 2. září 1879 č. 2435 sb. 7398). Stačí však samo odevzdání dlužního úpisu, byla-li učiněna cesse toliko ústně a byl-li dlužník o tom zpraven. Viz čl. Postup.

VI. Ručení za pohledávky.

Občanský zákonník obsahuje v 1. hlavě 3. dílu ustanovení o utvrzení práv a závazků. Tyto všeobecné normy úplně platí též o pohledávkách.

VII. Zánik pohledávek.

§ 1411 o. o. z. vyslovuje zásadu, že zánikem závazku zaniká i právo; 3. hlava obč. zák. pojednává v §§ 1412—1449 o rozličných způsobech zrušení pohledávek (viz čl. Smlouvy).

Pohnutka (motiv) (§§ 59, 572, 901 o. o. z.; čl. 341 obch. z.).

I. Pohnutkou neboli motivem jest ona okolnost, která přiměla jednající osobu ku projevu vůle určitého obsahu. Ježto existence vůle není závislou od příčiny, není pohnutka zpravidla rozhodnou pro posouzení a platnost právního jednání; tato bezvýznamnost motivu jest nadto požadavkem bezpečnosti právní. *Falsa causa adjecta non nocet*. Úmysl, který snad vedl smluvníky při uzavírání nějaké smlouvy, jest zcela lhostejný při posuzování smlouvy bez výminky uzavřené (rozh. nejvyš. s. dv. ze dne 30. července 1889 č. 8811, sb. »Gl. U.« č. 12851 a ze dne 10. října 1889 č. 11251 sb. »Gl. U.« č. 12948).

Je-li naproti tomu předmětem sporu právní povaha nějakého jednání nebo smysl projevu vůle, pokud se týká, smysl výrazů stranami volených, může býti ovšem motiv v základ položený právnímu jednání brán býti v úvahu při výkladu vůle strany (§§ 914 a 6 o. o. z.).

II. Jestliže však strany výslovně ustanovily pohnutku za podmínku, přihlíží se k němu jako ke každé jiné výmince a průchod mají ustanovení o výmínečných právních jednáních. Zda-li v konkrétním případě učiněna byla pohnutka výminkou, jest otázkou výkladu (rozh. ze dne 12. listopadu 1873 č. 7893 sb. »Gl. U.«, č. 5137). Při tom však nerozhoduje způsob vyjádření, nevyhledává se užití podmíněné (hypothetické) formule nebo jinakých slov ku označení podmíněného právního poměru. Naproti tomu žádá § 901 o. o. z. výslovně dotýčný projev vůle a nespokojuje se s činy konkludentními. Zeiller poznamenává, že stačí výslovné vyjádření účelu a zřejmé obmezení závazku na pouhý prostředek k dosažení tohoto účelu